

הלאה הניקיון!

מאת: יאנוש קורצ'אק, כתבים ו', עמ' 76-79

תרגום: אורי אורלב

מזה זמן מה אני אוֹבֵד עצות. יועצים רבים כל כך השתלטו על ביתי, עלי ועל בני משפחתי.

– בן אדם, רחמנות, איך אתה יכול להזניח כל כך את לבושך? – קראו הכל.

– גברת, איך את מרשה לבעלך להתלבש בצורה כזאת? – ירדו לחייה של אשתי.

– הבגדים עושים את האדם – דרשו באזני.

וכאשר מרב שעמום עינתי בערב, במטה, בעתונים, נתקלתי במאמרים שהטיפו לנקיון קפדני בכל פרט; מאמרים שאימו בתוצאות חמורות ביותר שיבואו על כל מי שלא ישמר על נקיון מדקדק, ולא יקבל על עצמו ללא שום סיג את כל הדרשות.

”הה, מה לעשות – חשבתי – אנסה, אולי אצליח”.

במיוחד מפני שלפי הדעה הפלילית האדם רוכש לעצמו בנקל הרגלי נקיון ההופכים להיות בלי משים להדור, לטעם טוב ולתכונות מעדנות אחרות של העולם התרבותי.

הלכתי לסנדלר, לחיט, לכובען, לתופר כפפות ולספר – מדדו אוי מפל הצדדים, סובבו אותי, משכו, דחפו, הורו לי לשבת על כסאות ועל שלחנות, להתהלך, להתכופף, להרים ולהוריד את ראשי, לקפץ, לכרע: ענו אותי ענויים בלתי אפשריים. מלבד זאת גזלו את זמני עד כדי כך שהזנחתי במדה רבה את עסוקי, והדבר פגע בי קשה במיוחד, מפני שבאותו חדש אמלל גדלו הוצאותי פי שלושה.

לבסוף לא היה שום הבדל בין לבושי ובין מלבושיהם של המטמטמים להערת המחבר בשולי העמוד: צריך להיות: ”אלגנטיים” [המסתובבים ברחוב הראשי. כדי להשלים את הופעתי אפלו תקעתי נרקיס, או פרח אחר, בידש בגדי.

ההצלחה עלתה על כל המצפה: מספר רב של אנשים, שעד כה המתינו לקידתי החלו להקדים את קידתם היו כאלה, שלא הכרתים בשם, שהחלו לעצור, ללחץ בחם את ידי ולשאל על כתבתם של האמנים שהתקינו חלק זה או אחר של המלתחה שלי. גם אני השתגיתי: התחלתי להסתכל בזלזול מצדע היטב על בני אדם שלא הקפידו על לבושם. התפתח אצלי חוש הבחנה בתחום זה וסקרנות כלשהי; לשוני התעשרה בבטויים רבים שכלל לא הכרתי עד כה; מפני שעליכם לדעת, שעד אז הכרתי רק את המלים האלה: מכנסים, אפודית, ז'קט ומעיל – לגבי הלבוש החיצוני, בלי שהיה לי שמץ משג על קיומו של אוצר מלים גדול המתחסס לכל מיני גזרות של חלקי הלבוש הקלו.

התאמתו כמובן למלבושי את המראה החיצוני של דירתי, של אשתי ושל ילדי. בכל פנה שררו עתה נקיון והדור. אסרתי על ילדי לשחק עם ילדי הנגר מן החצר שלנו, שהרי הילדים המלכלכים הללו עלולים להכניס חידקים רבים כל כך לתוך האורגניזם של צאצאי. אסרתי על בני הבכור ללמד את בנו של השוער, למרות שהזאטוט היה מכשר וחרוץ, מפני שקלוקל לי, או היה עלול לקלוקל לי את הרפוד החדש של הרהיטים או להכניס בץ לחדרים. חדלתי להשיב לברכותיהם הלבביות של השוער והשליח והתעלמתי מפל אלה שאפשר היה להתעלם מהם ללא כל חשש שיעלבו או שיגנמו לי בגללם סבוכים חברתיים ולא השבתי לברכותם; נהגתי כך בגלל סבות מובנות מאליהן: המגבעת מתבלה מהסרות רבות מדי, הצוארון והעניבה מתקמטים כשמרקינים את הראש בכל פעם.

בימים הראשונים הייתי נבוך במקצת, אבל הודות למפרי החדשים, המתאמים לבגדי החדשים, הסתגלתי לדברים חדשים רבים: חדלתי לכוונת את המלצרים בתאר ”אדון” וכניתי אותם במלה קצרה יותר ”אתה”; הפסקתי לתת נדבות לקבצנים, שהרי הוצאת הארנק שוב ושוב מן הכיס קורעת אותו. יחסי עם אשתי ועם ילדי התקררו מעט: בעד שום הון שבעולם לא הייתי מושיב ילד

ישראל קורצק קורצ'אק
اسرائيل تقرا كورنشاك

על ברפי, שהרי זה מקלקל את המכנסים. נוסף לכך, ידיו עלולות להיות מלכלכות; השתדלתי גם לשמר מרחק מאשתי, כדי לא לקמט את חלוק הבקר שלה ואת עניבותי.

הייתי נתקף זעם כְּאִשֶׁר מִשֶׁהוּ אִים עַל נִקְיוֹן או שְׁלֻמוֹת לְבוּשִׁי, מֵה שֶׁקָּרָה לְפַעֲמִים לְמֵרוֹת נְקִיטָה כֹּל אֲמָצְעֵי הַזְּהִירוֹת הָאֲפֻשְׁרִים. פֶּעַם הַכְּתִים לִי הַשׁוֹעֵר אֶת מַעִיל הַקִּנְיָן שֶׁהָיָה בְּצַעַח הַחוּל וּבַעַל דָּשִׁי מִשִׁי. לֹא חִסְכָּתִי מִמֶּנּוּ קִלְלוֹת, כְּמוֹ: מִטְמָטֵם, אִידִיּוֹט וּמוֹקִיּוֹן, וְכֹאֲשֶׁר בִּקְשׁ אֶת סְלִיחָתִי וְנָגַע בְּשִׁפְתָי בְּשִׁרוּלֵי וְהִשְׁאִיר עָלָיו טֶפֶחַ רֶטֶבָה שֶׁל טֶבֶק לְעֹסָה, הוֹרִיתִי לְרֹשֶׁם לוֹ דו"ח וְהַכְּנִסְתִּי אוֹתוֹ לְכֹלָא לְיוֹמִים. פֶּעַם אַחֲרַת דְּרָךְ לִי זָקֵן עוֹר עַל נַעַל עֲשׂוּיָה מַעוֹר אֵילִים רָךְ וְשִׁלְחָתִי אוֹתוֹ לְכֹל הַרוֹחוֹת.

הַפְּכָתִי לְהִיֹּת רָגִישׁ מְאוֹד: כֹּל דָּבָר קֵטָן הוֹצִיא אוֹתִי מִשׁוּוֵי מִשְׁקָלִי. פֶּעַם אַחַת בָּאָה אֵלַי אִשָּׁה שֶׁהִיָּתָה בְּאֶבֶל כְּדִי לְבַקֵּשׁ תְּרוּמָה. לֹא הִבְנִיתִי בְּדִיוֹק מֵה הִיא רוֹצָה, לְמֵרוֹת שֶׁדַּבְּרָה זְמַן רַב וּמְרָרָה בְּבִכִי. אַתֶּם רוֹצִים לְדַעַת מַדּוּעַ לֹא הִקְשַׁבְתִּי לְדַבְּרָיָה וּלְבַקֵּשׁוֹתֶיהָ? מִפְּנֵי שֶׁהִבְחַנְתִּי בְּסִימָן בָּץ שֶׁהוֹתִירָה נַעֲלָה עַל הַשְּׂטִיחַ: הִיא בָּאָה בְּיוֹם גְּשׁוּם לְלֹא עֵרְדָלִים. הָדָם עָלָה לְרֹאשִׁי. בְּתַנְאִים אַחֲרִים הִיָּתִי מְגֻלָּה עֵנָן בְּצִרוּתֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁלְדַמְעוֹת נָשִׁים יֵשׁ הַשְּׁפָעָה רַבָּה עָלַי. הַפֶּעַם לֹא הִבְעַתִּי אֶפְלוּ שְׂמָץ שֶׁל הַשְּׁתִּיבּוֹת בְּצַעֲרָה וְכֹאֲשֶׁר סִימָה, אֲמַרְתִּי:

– טוב, אָרְשֶׁם אֶת כְּתִבְתְּךָ וְאוֹדִיעַ לְךָ עַל הַתּוֹצְאוֹת.

וְכֹאֲשֶׁר הַמְּשִׁיכָה עוֹד לְבַקֵּשׁ וּלְהוֹדוֹת, הוֹסַפְתִּי:

– איִנְנִי מִבְּטִיחַ, אִךְ אֶעֱשֶׂה כְּמִיטֵב וְכִלְתִּי.

נִהְגִּיתִי כְּמוֹ אֶדָם הַמְּסוּר בְּאֶמֶת בְּכָל נִפְשׁוֹ לְנִקְיוֹן: הִיָּתִי גָּאָה בְּעַצְמִי. נִהְגִּיתִי כְּרֹאוֹי, בְּדוּמָה לְבַעַל תֹּאֵר אֲצִלָּה אֶחָד, נָשִׂיא שֶׁל מוֹסֵד אֶחָד, כְּאִשֶׁר בִּקְשָׁתִי לְפָנֵי שְׁנַיִם לְהוֹשִׁיט עֲזָרָה לְמִשְׁפָּחָה אֲמֻלָּה: הוּא שְׂמַע, הַבְּטִיחַ לְעֲשׂוֹת כְּכֹל יְכָלְתוֹ, רָשָׁם אֶת הַכְּתִבָּת, הוֹשִׁיט לִי אֶת יָדוֹ, וּלְמַחְרָת, כְּאִשֶׁר בָּאתִי לְקַבֵּל תְּשׁוּבָה לֹא הִכִּיר אוֹתִי, אֲבָד אֶת הַכְּתִבָּת, וְלֹא זָכַר כֹּלֵל מֵה בִּקְשָׁתִי מִמֶּנּוּ בְּיוֹם הַקּוֹדֵם...

פֶּעַם אַחֲרַת, הִיָּלָדִים שֶׁחִקּוּ בַּפְּדוּר וְשָׁבְרוּ כְּלֵי יָקָר, דָּבָר שֶׁהִפִּיל אוֹתִי לְמִשְׁכָּב לְמִשָּׁךְ שְׁבוּעִים.

הַבְּלוּיִים שֶׁל הַצְּטַמְצָמוֹ מְאוֹד; בְּקִרְתִּי רַק פְּעַמִּים בְּתֹאטְרוֹן בְּמִשָּׁךְ כֹּל אוֹתָהּ שָׁנָה, מִפְּנֵי שְׁוֹתְרָתִי אַחַת וּלְתַמִּיד עַל הַמְּקוֹמוֹת הַזֹּלִים, שֶׁבָּהֶם עָלוּל לְשִׁבֵּת לְיָדֵי אֶדָם בְּלְבוּשׁ מְרֻשָּׁל. מֵאוֹתָהּ סִבָּה נִסְעָתִי רַק לְעֵתִים רְחוֹקוֹת בְּקִרוֹן נוֹסָעִים עִירוֹנִי.

לְמֵרוֹת כֹּל זֹאת גָּדְלוּ הוֹצְאוֹתֵי בְּמִדָּה רַבָּה, אֲבָל עֲמַדְתִּי בְּכֹךְ, מִפְּנֵי שֶׁחִיטָּים, סִנְדָּלָרִים וּבְנֵי אֶדָם סְבָלְנִים אַחֲרִים – הַמְּתִינּוּ בְּמִשָּׁךְ חֲדָשִׁים אֲרָפִים לְתִשְׁלוּם הַחֶשְׁבוֹן...

נִדְמָה הָיָה, שֶׁבְּשָׁנָה הִיִּגְנִיתִי עַד כְּדִי כֹךְ, עִם הַקִּפְדָּה עַל כֹּל דְּרִישׁוֹת הַנִּקְיוֹן הַמְּמַלֵּךְ – הִיָּתִי צָרִיךְ לְהוֹסִיף לְפָחוֹת שְׁנַיִם עֶשֶׂר פּוֹנֵט, לְהִיֹּת מְלֵא מְרָץ בְּעִבּוּדָה, וְלִזְכּוֹת בְּאִשֶׁר אִידֵאֵלִי. אֲבָל – בְּנִגּוּד לְכֹל הַמְצָפָה – קָרָה מִשֶׁהוּ אַחַר לְגַמְרִי. פָּנִי נִפְלוּ, רִזִּיתִי, הַעֲבֹדָה הִיָּתָה לִי לְנִטֵּל וְהִתְחַלְתִּי לְהִרְהַר בְּרַצִּינוֹת גְּמוּרָה עַל אַבוּד עֲצָמֵי לְדַעַת, בְּיַחּוּד מִפְּנֵי שֶׁחִי הַמְּשִׁפָּחָה אֲבָדוּ בְּעִינֵי מַקְסָמָם וְהִתּוֹסְפוּ לִי דְאָגוֹת לְאִין סֵפֶר.

בְּקִרְתִּי אֲצֵל רוֹפְאִים וְאֵלָה רְשָׁמוֹ לִי מְרֻשְׁמִים רַבִּים וְהַמְּלִיצוֹ לְפָנֵי עַל דְּרָכִים רַבּוֹת לְהִבְרָאָה. אֲבָל דָּבָר לֹא עָזַר.

הַמְּחֻשָּׁבָה עַל אַבוּד עֲצָמֵי לְדַעַת לֹא סָרָה מִפְּנֵי אִף לֹא לְרַגַע. הַתְּחַלְתִּי לְחַפֵּשׂ אֶת הָאֶקְדָּח, שֶׁנִּרְשָׁתִי מְסָבִי. אִשְׁתִּי הַמְּסַכְנָה, חֲנוּרָת וְעֲצוּבָה, וְלָדִי הָאֵוִילִים – לֹא הִשְׁכִּילוּ לְהִבִּי אִיזָה יְתֻמוֹת מְאִימָה עַל עֲתִידָם כְּאִשֶׁר עָלִיתִי בְּרִיצָה בְּעִינַיִם בּוֹרְקוֹת לְעֵלִית הַגַּג כְּדִי לְחַטֵּט בֵּין הַגְּרוּטָאוֹת אַחֲרֵי מְכַשִּׁיר הַרְצָח. הַפְּכָתִי לְשׁוֹא שְׁלוֹשָׁה סָלִים וְשָׁנֵי אֲרָגִזִים, עַד שֶׁנִּתְקַלְתִּי בְּמַקְרָה בְּעִינֵיבָה דְּהוּיָה וְיִשְׁנָה, בְּזוּג מְכַנְסִים בְּלוּיִים וְנַעֲלִים יִשְׁנוֹת וּמְרַפְטוֹת עִם עֲקָבִים מְעַקְמִים.

הַתְּבוֹנְנָתִי בָּהֶם זְמַן רַב. בְּרַגַע הָרֵאוּשׁוֹן הַתְּמַלְאֵתִי חֲמַת זַעַם עַל שֶׁיְכַלְתִּי לְשִׁים עַל גּוֹפֵי אֵי פֶּעַם סְמֻרְטוּטִים כְּאֵלָה. אַחֲרֵכֶךְ נִתְקַפְתִּי בְּרַגֵּשׁ שֶׁל סְקֻרְנוֹת "אִיךְ אֲרָאָה בְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה?" וּפְתִאֹם כְּבִשָּׂה אוֹתִי הַתְּרַגְּשׁוֹת: הִנֵּה דִידִים מְשֻׁכָּבֵי הַיָּמִים, דִידִים וְשָׁנִים שֶׁאֲבָדוּ לְלֹא שׁוֹב, אִךְ חֲבִיבִים... עֲטַפְתִּי אֶת הַכֹּל בְּעֵתוֹן, הִבְאִיתִי בְּהַחְבָּא לְחַדְרֵי יַחַד עִם הָאֶקְדָּח שְׁסוּף סוּף מְצַאתִי...

ישראל קורצ'אק קורצ'אק
 اسرائيل تقرا كورنشاك

עבר עלי לילה נורא. המחשבות התרוצצו בראשי כמו שקשוק נחשי פעמונים. כל חיי עברו לנגד עיני כשעמדתי חור לפני הראי עם קנה האקדח צמוד לרקתי. התחלתי לנתח כל אחד מפעשי, כל מחשבה. עם שחר, כּאשר חדרו קרני השמש הראשונות לחדרי, לבשתי את בגדי הישנים ונצאתי אל הרחוב.

מאותו יום חלפו שבועים. אתם הקוראים יכולים להאמין או לא, אבל אני שוב בריא ומאשר, הצבע חזר לפני אשתי, הילדים התמלאו שוב שמחת חיים ואני חזרתי ברצון מחדש לעבודה, שוב אני משיב לקידתו של השוער, הילדים משחקים עם הדרדקים של הנגר, אנשים (!) קדים לי לעתים רחוקות יותר. אני הולך לתאטרון ויושב ביציע וטוב לי כמו שלא היה מזמן! משום כך אני זויעק בקול גדול במלוא עצמת ראיתי:

– הלאה הנקיון!

